

naas - maas

EUSKALZAINDIKO URRE-EZTEIAK

1968 urtean dira 50 bete, Euskera-Akamedia Oñatin sortu zala 1918-an; karia hortara bilkura eta mintzaldi egokiak dira Arantzazun joan dan Urrian egin, eta Irakurgai sakonak argitaratu ere, JAKIN aldizkari ernean. Euskalzaindiak bere urteburua ospatzeko, euskera idatziaren batasuna du langaia bezala hartu. Eta Arantzazu-Pralletegian, gaia horren inguruan, Michelena, Villasante, Xabat Garmendia, Zatarain eta Lekuona buruzagiak leenbizi, dituzte oiñarriak azaldu.

Geroztik, aurrerapen franko egin dira, iztegi saillean, joskeran, morfologian eta ortografian ere. Batasuna lortzea, zati batean bedere, etzen gauza zailla izango, idazleak gure literatura zaarraren irakur-zaleago bagiña. Aski da konturatzea horretarako, euskalki bateko eta besteko izkiriataileak, elkarren gandik aise urbilago zeudela joan den mendean, oraingoak baino.

JAKIN aldizkarian hala dio S. Garmendiak: «Hamazazpi, heme-»zortzi eta hemeretzigarreneko euskal idazleak irakur baditzagu, gar-»bi ikusiko dugu, orduko izkribatzaillenen artean oraingoetan baino »bereizkuntza gutxiago zegoela, eta MOGEL-ena (Edo Gregorio »ARRUE-ren moldea) eta DUHALDE-rena berdiñagoak zirela, orain-»go zenbeit gipuzkoar eta lapurtarrena baiño.»

Eta aurrerago dio: «Euskalerriko idazle guztiek ezpada geienek »idatzī dute... *neskarik, aitarik, makilla bat, anaia bat, gauza bat...*; »orain gera asi, *neskik, aitik, makil, anai, gauz bat...* idazten... he- »rriak ezpaitu horrelakorik esaten; herriak *makilla bat, makillaka, »esan ohi du guk uste baiño maizago...»*

Lege hori egun ere segitzen dala frogatzeko, Barandiaran-en Ipui-ñetatik kopiatuko ditugu Gipuzkoan eta Bizkaian usatuak:

...gau baten *anaie* zaarrenari // gero *anaiz* gazteena // *makilla bat* eman ementzion // *makilla* orrek... // *makilla* oi geatu // ni *aizkora* batekin txiki txiki // ikusi eban *neskatilla...* // pentsatu eban *neskatilla* arekin // *neskatilla* eder bat // erriko *neskatxa* gu-
siak // *burdiña* au lagun dabela //

Berdin -f- eta berboaren erroa, eta -h- bera ere, Gregorio ARRUE hernaniar idazlearen LIBERALEN DOTRIÑA liburuan usatzen di-
rala, maiz ikusiko dugu: ...Icena ematen dion *hura* // eta *hura* gañ-artuta guertzea // Lapur bat edo *hiltzalle* bat // ona litzaquean *hura* bera ere // Eguiaz guerta liteque // chit ongui *saya* liteque // batasun *eguiazcoa...* *borchazco* alcartasuna eguitemarren // Ceinbait *guizonec* (ez *guizonac*)... egon nai ez // Iñorc ezin *guezurta* leza-
quean // eguin litezque *farragarri* bere oitura // lotsez *estal* ditez-
que // ematen dan errechetac *menturaz hilco* luque *hura* // guere an-
tziñaco *guertacarietan* // ...eta berdin beste halako asko.

BATASUNAZ

EUSKALZAINDIko biltzarrek erakutsi dute batasun osoa ez ezik sail bat egin daitekela; eta bizkai-euskalki aberatsa eta edatua (eta xiberotarra) demendrenik ere gutietsi gabe, aitzitik; urratska egin behar baita batasun hori, lenengo pausoa erdiko euskalkien artean egin beharko; eta horiek urbiltzea ezta zailla, XIX garren mendeko idazleeri jarraitzen bazaie; bizkaikotik berba asko onartuz ere, orain beretik. Hitz edatuenak usatuz ere, *aireko, eskualde, orkesta, base-
liza, apezpiku, bizilagun, deitura, erresuma, egunkari, grekoa, beza-
lakoak*, hoken ordezt sartu diren berriak baino lehen.

Hortan da ari Euskalzaindiko komisione bat: oraindik egiteko dago, *-izan-* aditzaren forma usatuenen bateratzea, giputz eta nafar-
lapurtar euskalkien artean beinik-pein. *Zera -zara- zira- zare-* en ar-
tean bat autatu beharko, serioSKI ari bagara: berdin *-gara-gare-gera-
-gira-gire-* en artean, edo ta *-diozka- dizka- dizkio- diotza- ditio-
dazko- dazkio-* edo ta *-dozue- duzue- duzute- dezute- dezue-* en ar-
tean, eta beste halakoak ere.

Michelena buru, ortografiaz ere aritu zan Arantzazun, baino hortan erdi eginik zegoen batasuna; eta hemen Iparraldeko idazlariek bi urte hoketan borondate haundia erakutsi daukute, gure -x- eta -tx- onartuz, beren betiko (mendez mende) -ch- eta -tch- ak baztertuz.

-H- letraz ere erabakia hartu izan zen, naiz goganbeharra dagon oraino, konturatu gabe, Gipuzkoan ere franko usatua izan dela (Larramendi, Mendiburu, J. B. Agirre, Gregorio ARRUE, etc.), eta Euskalzaindiak 1920 garren urtean onartua.

Hala ere, behar bezala usatu behar da, geiegikeririk batere gabe; eta zuzen ezta kiteneke, ez usatzea ere zillegi dutela, esana da behin eta berriz.

ERMU-ko euskal idazleen batzarrea

Joan den urteko Irailean, Bizkai-hiri haundi hortan 50 bat idazle bildu ziran, Euskalzaindiaren babesean. Hor ere batasunaz aritu ziran, S. Garmendia, Laspiur, Lafitte, Irigaray eta besteak oraino. Idatzmoldeaz zenbait erabaki hartu ziran; dela euskalki bakoitzen barrenean, elkargana geiago urbiltzeko xedeakin, dela tankera bateratuan, Iparraldekoekin ados, hiztegian, morfologian eta ortografian.

Iztegian hiru sail aipatu ziran, orain Komisione batek, Michelena buru, eskutan hartu dituenak: I. 1.500 inguruko eleen hiztegiño bat osatzea; hontara bi edo hiru euskalkietan usatzen diran hitz (ahal bada) soillak sartuko; eta euskalki horien artean bat, Iparraldekoa izan behar.—II. Beste hiztegiño batean, euskalki bateko hitzak sartuko dira, besteen toki hutsak betetzeko: autatze hontan, hitz edatuen, ulert-errezen, herrikioen eta jatorrenak obesten dira, leunari eta eufoniarri ere ohartuz.—III. Hitz lerroaldi batean, oraingo bizi modernoak premiatsuki eskatzen dituen hitz berri edo teknikoak sartuko dira; euskera etorkikoak batzuk, eta besteak grekotik edo latinetik erakarriak. Eta hontan, marra edo muga batean gelditu beharko, sobera espezializatu gabe; auzia eztago, euskal hiztegian hitz berri asko sar ditazkenez, gero mintzaira bizira pasatuko direnez baiño.

Hortako, oraingo euskeraren gaitasuna, otzean ikertu behar: lan horietan Euskalzaindiko batzorde bat ari da, Iparraldeko batzuekin batean.

Durangoko GEREDIAGA Elkarte

Bizkaiko hiri eder hortan, joan den urtearen azken aldera, Lizundia eta gaineratiko buruzagiek hiru egunetako euskal liburu eta dizkaen Erakusketa bat zuten antolatu, arrakesta haundia bildurik.

Ainbeste liburu eta argiltaldarien artean, urruneko GOMEZ iruñarra ikusi ginuen, bai eta HEGOSA editorial berriak, Leteren olerki liburu ederra, eta Lekuona eta Lertxundiren euskal dizkak azaltzen.

GEREDIAGA elkartearen areto ederra eskeinirik, batzarrean bildu zan Euskalzaindia, LASUEN jaun argiak berbaldi xarmanta ginez.

BILBAOko EUSKERAZALEAK deitu elkarteko komisione bat, Euskalzaindiko OLEAGA buru, Madrilen egona da, *Educación*-eko ministro-arekin; eskoletan euskera sartzeko auziaz aritu ziran eta ministroak ongi hartu omen zituen, jaunak eta eskeak, bai eta agindu ere bi-eletakoa euskal herrietako eskoletan abiatzeko prestamenetan daudela. Eske hau bizkaitarrek 50 milla firma baino geiagokin indarturik azaldu zioten, eta ministroak Ikastolendako Bilbon aurkitzen zituzten trabak arindu ere berehala; itxaropen haundia ekarri zuten etxera, baina esan zaarraz oroitzen ere gara; ZUHURRAREN EGI-TEA // GUTI EDATEA eta GUTI SINESTE. Agian edoien arte-
tik argia ikusiko.

BATZARREAK Iruñean eta Baionan

Urre-ezteiak ospatzeko Donostiaz landako hirietan ditu, Akademiak azken bilkurak zelebratu. Abendukoa Iruñean egin zan, haundi haundian, Aaldundegi foralak bere areto ederrena utzirik. Ohorezko euskalzaineri makilla dedikatu bana partitu zaieten; A. Intza, Lekuona eta Lopez Mendizabaleri, eta 1918 ondoko urte haietako lagun-zaille diran Apraiz Ot, Ibargutxi eta Manterola-ri ohorezko agiriak.

Itzaldietan aipagarri dira, Lafitterena, aleman-euskera iztegi berri batez, Lopez-Mendizabalena, M. Pidal hil-berriaren xehetasunez bete, erakustera emanaz, gure izkuntzarendako zuen maitasuna. A. Intza, euskalzainen artean, 1920 inguru hartan izendatua, bakarra, gure artean bizi da orain, Chile-tik berriki itzulia.

Bortxaz Chile-ra igorria gerla denboran, pizti bildurgarria bezala, berbaldi xarmagarri bat bota zigun, lehen egun haietako batzarreak kondatuz, eta Campion, Urquijo, Azkue, Altube, P. Lhande eta beste itxurak xarmanki pintatuz; bere lagun Martin Lekuona apez dohakabea, zizpuruen artean aipatuz ere.

Gero buruzagiak ere orduko zenbaiten izenen artean Fermin Iri-garay LARREKO nafar idazlari maisu zenarena aipatu zuen, 1869 urteko sortzearen ehun urteburua betetzen dalako. Eta karia hortarat goratzarre zerbait presta dadin eskatua izan zen. Baita eskatua ere, J. M. Seminario zenaren euskalzain-leku hutsa Aita Iraizozkoak bete dezan; euskalari jakituna dalako, eta idazlari eta olerkari garbietenakoa. Aunitz urtez!! , nehoizere baino, berant obe.

Gero, *Hiru-errege* hotelean oturuntza bat eskeini zion Euskalzaindiari Foru Aaldundegiak eta ondotik euskalzain batzuk, *P. de Viana*-ko ordezkorekin, bai eta *Bascongada* eta *Euskerazaleak* delakoenekin batean, hitz-aspertu bat izan zuten, egun hortarako etorriak ziran (eta gomit) galaico, catalán, valenziano eta mallorquinekin, oroen kezka beretaz solastatuz, elkarturik zerbait egiteko bieletakoren alde. Itxaropen berri bat piztu zen egun horretan.

Baionako Akademia-batzarrea

Goizean, St. André Elizan euskal meza xarmant bat eman zen, Eppherre jaunak kantatuz eta predikua eginez, euskara eder eta xarmagarri batean; zergatik eztute hala ematen Donostian, *mantso-mantso* elekatuz, tarrapataka aritu gabe, arront ulerkaitz eginez dana? esaten zidan ondoan neukan donostiar adiskide batek.

Euskalzaindiaren Batzarrea *Musée basque* dalako areto batean egin zan. (Hiriko Alkate Dr. Grenet-ek geroago, ameketako bat eskeini zigun, prediku amultsu baten ondotik.)

Batzarrea, Liturgiaz Iratzederrek Beloken bururatu dituztenen berria eman zuen. Eta Liturgiaz ari garenez, indar bat egitea ez ote zen komeni izango, gaude, Katixima idaztean, lapurtarrekin ados egonez euskeratzean, Erromatik euskeratze soil bat eskatzen dutenez geroz; planteamenduz eta ideiaz Konziliotik urbilago gindeke, gure erderakotik itzulzean baiño, eta batasunerako ere parada obeagorik ezin aurki genezake.

Gero Lafitte Linguistikako kartaz mintzatu zen, eta Dassance oroitzapen zaharretaz. Arregi gaztea Alfabetatzearen premiaz mintzatu zen, bai eta oraidanik lotunai duten lanaz; eta euskera idatziaren batasunerako zer premia haundiko egitekoa den, autore zaharren irakurtzea eta irakastea. Oturuntza, Nautique biltoki apaiñean.

* * *

SARIAK.—Turismoko Ministerioak euskal liburu oberenarendako eskeini IPARRAGIRRE saria, Gabriel ARESTI olerkari ezagunak irabazi du.

EUSKALZAINDIko Txomin AGIRRE Saria Jose L. Alvarez *Txillardegi* idazlariak irabazi du, ELSA SCHEELLEN bere euskal nobelaren bidez.

AGORA Saria, Donostiakoa, Olerki gaia baten bidez, Mikel Inxaustik irabazi du. Eta Euskal Kulturaren aldeko Saria, A. Onaindiak, bere euskal obra osoaren kariatara.

Zienziako euskal lan batendako 5.000 pezetako Sari bat oparoki eskeini dio Euskalzaindiari, Anbortxi ZATARAIN euskalzain-lagun-zaille jaunak.

Euskera pizten eta euskera zahurtzen

Erresumako Eskolategietan ematen ar' diran Ikasgaiek *Altsasun*, *Elizondon* eta *Etxarri-Aranatzen* arrakesta haundiakin segitzen dute. Azken herri ondoko UNANUA herrixkan berriz, aur guziak ikaraturik bizi dira, Eskolan euskeraz mintzazeagatik, eta bai kanpoan ere, pairatu behar dituzten gaztiguak eta bortizkeriak direla kausa. Iruñeko eta Madrileko Inspektore nagusiek baote dute bidegabekeri honen berri? Erdara ikastea ongi da, behar ere, bainan gure euskera iñolaz ere baztertu gabe, eta oraingo Pedagogiak irakasten duenez, honen bidez erdara ikasi ere.

Apezpiku bat hil. Apezpiku berria etorri

Bereziartua Laurendi jaun agurgarriaren eriotzeak dolumin haundia utzi zuen euskera maite duten guzien artean, lehenbizikotik euskeraz predikatzen asi zalako eta Apezpikutegiko gutun eta izkiribuak gure mintzairan ere argitaratzen zituelako; bai eta Liturgia saillean ere, gogorik oberenarekin euskeraren itzulpenak egiteko bere laguntza beroa ematen zuelako. Bihotz haundiko kristaua zen bere bizi guztian izan.

Haren hillarietara bospasei apezpiku bildu ziran; IRUÑEKO AR-TXAPEZPIKU izendatu berria dan Arturo TABERA ARAOZ jaun agurgarriak eman zuen meza, guztiz hil-prediku lañoa eta sentikorra eginik; azkenean lerro parrasta bat euskeraz irakurri ere zuen, Euskalherriaren ganako bere sendimendu onak erakutsi naiez.

Geroago, Nafarroako parrokia batean meza euskeraz eman duela badakigu eta bere diozesako mintzaira eroria borondate oberenarekin lagundu nai duela ere.

Euskarazaleen aldetik eskerrik beroenak.

ARGAYA apezpiku berria Donostian

Gipuzkoarako apezpiku izendatu berria dan ARGAYA GOI-COECHEA Jazinto jaun agurgarria ere euskalduna da (beratarra) eta bere etortzean, Donostiako katedralean esan zuen mintzaldia, erdaraz

eta euskaraz egin zuen. Bere mintzaira bereko dirala Gipuzkoako euskaldunak erran zuen, bere oitura eta izpiritu bereko; langilleen eta zorigaixtokoan alde laguntza egitera prest dagola aitortu zuen. Aditzale guztiek atsegin handienarekin entzun zioten eta probinzia osoan denek ongietorri beroena egin diote.

Bihotz eta argi desiratzen dizkiogu aldi on eta gaitzetan ere, aunitz urtez.

A. APAT-ETXEBARNE.

